

● **A munkavállaló csak rosszul járhat**

A feketegazdaság vesztesei

A magánszféra térnyerésével párhuzamosan megsokszorozódott a nyugdíj- és egészségbiztosítási járulékot nem fizetők száma, legyen szó kereskedelemről, vendéglátásról, mezőgazdaságról, építőiparról. Becslések szerint a megye gazdaságának 30 százalékában folyik feketefoglalkoztatás, amelynek sokszor súlyos következményeit a munkavállalók viselik.

Gabriella akkor döbbent rá, hogy számára hátrányos következményei lesznek annak, hogy munkaadója nem jelentette be a tb-nél, amikor kidobták a boltból, ahol eladóként dolgozott. Ma már tisztában van azzal, menet közben kellett volna követelnie a bejelentést, de akkor még nem törődött a jövővel. Gabriella története nem egyedi, legfeljebb amiatt, hogy ő most perelni akarja egykori munkaadóját.

A fiatal lány tavaly decemberben lépett be az egyik, Csongrádi sugárúti garázsolt alkalmazottainak sorába. A boltot időközben tulajdonosa eladta, s az új tulaj, vélhetően azért, mert megtűdta, hogy a lány terhes, június 9-én megköszönte eddigi munkáját.

– Túl azon, hogy nem értem az egész eljárást, tele vagyok félelemmel. Hiába jelentkezem bárhová dolgozni, terhesen szóba sem állnak velem – panasolja a nyílt tekintetű, 20 éves kismama, aki boldogan vállalja gyermekét. Jó látni bájos kis arcát, amikor öntudatosan kijelenti: – Noha a végégyenmel még nem terveztük a gyermekáldást, meg sem fordult a fejemben, hogy elvetessem a babát. Persze, akkor még szó sem volt arról, hogy elbocsátanak, sőt, könnyebb munkát ígértek.

Nem így lett, s Gabriella most joggal fél a következményektől, attól, hogyha netán veszélyeztetett terhes lesz, egy fillér táppénzt sem kap, s elesik mindenfajta biztosítási támogatástól, ami egyébként megilletné.

– Gabriella azoknak a fiataloknak a csoportjába tartozik, akik fiatalságuk okán nem ismerik érdekérvényesítési módját. Nem érdekli őket az, hogy mi lesz 20 év múlva, ha most nem fizet utánuk se nyugdíj, sem pedig egészségbiztosítási járulékot a munkaadójuk – kezdi sorolni Csúcs Ágoston, a Csongrád Megyei Nyugdíjbiztosítási Igazgatóság ellenőrzési főosztályának osztályvezetője azokat az okokat, amelyek miatt a munkavállalók beleegyeznek a feketefoglalkoztatásba. Merthogy a járulékok nem fizetése esetén arról van szó, szűkegazdaságról pedig akkor, ha a dolgozót minimálbérrel jelentik be, s ez után fizetnek járulékot.

– A két gazdaságban, a feketében és a szürkében, az ifjúság nemtörődőmségén kívül, még két ok miatt vállalnak munkát az emberek – részletezi az osztályvezető. – Vagy azért, mert valamilyen fizetési kötelezettség elől menekülnek, például gyermektartás, OTP-részlet, vagy mert érdekükben áll eltűnni a hatóságok szeme

elől. Magyarán bujkálnak, s titkon vállalnak csak munkát.

Az élet persze nem ilyen körülményes, pillanatok alatt talál számos egyéb ok miatt feketén dolgozó ismerőst és ismeretlent.

Például K.-t, a szobafestőt, aki „alól” pár éve kihúzták a gyárat, ahol dolgozott, de sohasem volt annyi alapítókéje, hogy versenyképesre szerelje fel magát, így aztán egy menő festőhöz szegődött el feketén segédnek. P. „újgazdagéknál” házvezetőnő, s nyilván addig tartanak igényt munkájára, ameddig a szíve nem rendetlenkedik. P. már betegen jött át Romániából, abban reménykedve, hogy itt, a szegedi klinikán meggyógyíttják. Amióta itt van, még sohasem dolgozott legálisan. Családoknál takarított, míg végül „újgazdagné” kiemelte magának, cselédnek. Kap kosztot, szálást, fizetést is, de senki nem fizet utána tébét. P. viszont nagy árat fog fizetni akkor, amikor betegsége súlyosbodik.

– Nem számolnak a későbbiekkel – szögezi le Csúcs Ágoston –, pedig a következmények már a közeli jövőben is megmutatkozhatnak. Ha az illető beteg lesz, nem kap táppénzt, a feketén dolgozó terhes kismama hiába kér terhességi, gyermekágyi segélyt, nem jár neki. Ha veszélyeztetett terhes lesz, akkor sem kaphat egy fillért sem, ha valakivel munka közben baleset történik, s elvesz a munkaképessége, sem nyugdíjra, sem táppénzre nem jogosult.

A nyugdíjbiztosító ellenőrzési főosztálya éppen arra hivatott, hogy kiszűrje a feketén munkálkodókat. Csúcs Ágoston szerint a megye gazdaságának legalább 30

százalékában folyik a feketefoglalkoztatás, s ezt nagyon nehéz leleplezni. Az ellenőrzés kétféleképpen történhet. Egyik módja, amikor az ellenőrök a benyújtott dokumentumok alapján könyv szerinti vizsgálatot tartanak. A másik lehetőség, amikor a helyszínen ellenőrzik, hányan dolgoznak az adott munkahelyen, s valamennyien bejelentettek-e, vagy akad köztük „fekete” munkavállaló. Sajnos nem ritka, hogy a leleplezett azt mondja, ma állt munkába, s ennek okán nem jelentették be – állítja az osztályvezető, s magyarázza is a kibúvót. – Könnyen hivatkozhat erre az illető, hiszen a munkáltatónak több mint egy hónap haladéka van a bejelentésre. Amikor pedig a feketemunkás olyan helyzethe kerül, hogy meg akar szabadulni illegális státusától, s követeli, jelentsék be, válaszképpen elküldik. Visszamenőleg igen nehéz bizonyítani a feketefoglalkoztatást. Tény, hogy a magánszféra gyarapodásával párhuzamosan megsokszorozódott a nyugdíj- és egészségbiztosítási járulékot nem fizetők száma, legyen szó kereskedelemről, vendéglátásról, mezőgazdaságról, építőiparról. S az is tény, hogy az egyelőre virágzó feketegazdaságban csak a munkavállaló járhat rosszul, nem pedig a munkaadó.

Kalocsai Katalin

● **Szódareneszánsz és szikvízmúzeum Szegeden**

A szegények üdítője

Bánffi István és Ampovics Zsolt: üzletben is létezhet barátság. (Fotó: Mohos Angéla)

Erős túlzás lenne azt állítani, hogy a szikvízkészítők megfojtának egymást egy kanál szódában, de az azért igaz, hogy nem járnak össze fröccsözni, arról nem is beszélve, hogy a szódakészítés technológiáját és trükkjeit mindannyian féltékenyen őrzik. Éppen ezért érdekes, hogy ebben az üzletben is létezhet barátság, márpedig erre Ampovics Zsolt és Bánffi István, a két szegedi szódás esete a legjobb példa.

Nem elég szódagépet venni, abból még nem lesz ízletes szikvíz. Számtalan apró trükk és fogás, valamint az évtizedek alatt összegyűlt családi tapasztalat segíthet abban, hogy a szegények üdítőjének nevezett szódavíz valóban üdítő legyen. Éppen ezért őrzik titkaikat féltékenyen a szikvízkészítők.

Meglepődtem, amikor néhány esztendeje Bánffi István szódásüveg-kiállítása kapcsán

Dinasztiák
Dinasztikus szakma a szikvízkészítés, hiszen a századelőn csak korlátozott számban bocsátottak ki iparengedélyeket, hasonlóan ahhoz, ahogy ma csak a lakosság arányában lehet gyógyszerárakat létesíteni. Az iparengedélyek pedig a nemesi kutyabőrhez hasonlóan öröklődtek a családban, a tradíciókat egyedül az államosítás tudta megtörni. Igaz, htrmondónak maradt még néhány „maszek”, persze rövid pórázon, havi 40 kg szénsavat kaphattak, nehogy megerősödjön az állami üzemek konkurenciája. A ma is aktív szegedi szódásdinasztiák közé tartozik a Bánffi és a Bene család, a legidősebb mester pedig a szőregi Radács Nándor, aki nem is olyan rég még lóval szállította házhöz a szikvizet.

fontosnak tartotta megemlíteni, hogy jóban van Ampovics Zsolt kollégájával, s épp közös találmányon dolgoznak. A meglepetés csak fokozódott, amikor néhány hete Ampovics Zsoltot elsősorban az általa készített szódagépek miatt kerestem. Éppen ezért őrzik titkaikat féltékenyen a szikvízkészítők.

mindannyian Ampovics szódáját, ezúttal tisztán, bor nélkül. A két barát első pillantásra tűz és víz. Bánffi István csendes, halk szavú ember, mindig ad magára, ingben és szövettadrágban jelenik meg. Így legtöbbször csak hallgatja, amikor az életvidám és erős hangú, megtermett Ampovics anekdotázik és incselkedik. Régi barátság ez már, akkor kezdődött, amikor Kistelegen a még gyermek Ampovics a Bánffi

mamához járt friss szódáért. Később egy szakcsoportban dolgoztak a Kisteleki ÁFÉSZ-nál, majd mindketten vállalkozók lettek. Igaz, Ampovics nem érte be a szikvíz készítésével, a gépész végzettségű mester szódagépeket is gyárt.

„Nekem elhihetik, az egyik legbonyolultabb elem a világban a víz – Ampovicsot nem tudjuk csöbe húzni incselkedésünkkel, miszerint a szódavíznek nincs is íze. – Az első számtalan ásványi rétegen keresztül jut el 400-450 méter mélyre, s ma valójában 30-35 éves vizet iszunk. De akárhol fúrunk, mindenhol más és más a víz összetétele, a szódaiüzemek éptékekor szükséges vízanalízis például minimum 30 nyomelem mennyiségét vizsgálja.” Jó, jó, a vizet gyorsan megértjük, de tovább költözködjünk, hiszen mi lehet olyan nagy kunszt a szikvízkészítésben, ha egy lakótelepi konyhában elég egy autószipon, s máris kész a fröccs teteje.

„Mi nem düstítjük, hanem teltjük szénsavval a vizet” – hangzik a szakszerű felelet,

majd jön a magyarázat is. Kiderül, hogy amíg a buborékos üdítőkben literenként 5-7 gramm szén-dioxid van, addig náluk 7 gramm az alsó határ, egy jó szódának pedig illik 12,5 grammot produkálni. Fontos ez, hiszen a szénsavnak baktériumölő hatása van, s 8 gramm fölött már a szénsav gondoskodik a tisztaságról. Nem véletlen, hogy a háború előtt a patikákban is árusítottak szikvizet.

S ha kevesen ismerik a jó szóda titkát, akkor ugyanez hatványozottan igaz a szódagépekre, nem véletlen, hogy az országban mindössze hetnyolcan foglalkoznak gépgyártással. Márpedig az Ampovics-féle masinák a határon túl is híresek, Litvániától Kazahsztánig, több mint 100 üzemet szereltek fel ilyen gépekkel. A mester büszke arra, hogy ő mindig az adott kút vizéhez készíti a gépet.

Szódareneszánsz tombol az egész országban, mióta a régi és veszélyes üveget felváltották a műanyag palackok. Éppen ezért is kezdte gyűjteni Bánffi István a századelő különleges színes, különböző formájú és fejjű szódásüvegeit, ma már ezernél is több palack várja a szegedi szikvízmúzeum megnyitását. A helyszínt kinézték már, s ha elkészül egyszer a felújítás, akkor itt kap helyet az a 8-10 hagyományos szódagép, melyeket nem villanymotor, hanem – a régi orgona fűjtatójához hasonlóan – kézi erő működtet. A nagy gépészkedés közben szóba került a néhány éve még titokként kezelt találmány is. Megtudom, egy újfajta, kevesebb alkatrészt tartalmazó és gyorsabban tölthető műanyag szódafejet fejlesztettek ki. A szabadalmaztatás és az alkalmazás azonban húzódik, legalább 2 millió kellene a fröccsöntő szerszám elkészítéséhez.

„De ezt inkább ne is írja le – vonja ismét védelem alá a találmányt Ampovics Zsolt –, mert megjelenik az újságban, aztán jönnek a műanyag nyakendős menedzserek, s annyit zaklatnak, hogy nem tudok majd szódát csinálni!”

Takács Viktor

Badgastein, ahová visszajárnak

● **Munkatársunktól**
A polgári Ausztria nem szereti a Habsburgokat, és nagyon szereti a Habsburgokat. Ez a kettősség lépten-nyomon fölünik ebben a szép országban. Ottó és családja nem kaphatott osztrák útlevelet, miközben Ferenc József Erzsébet kultuszát ápolja a filmpar, ápolják a vendéglősök és a történelemtanár. Nincs másképp ez Badgasteinben sem.

A városka, mely ezer méterrel a tengerszint fölött fekszik, több vendéget tud elszállásolni, mint ahányan lakják. Nem is rejtik véka alá: itt a vendég hírből-rangjából is pénzt csinálnak. Dobolják hát, minél messzebbre hallják, kik voltak náluk a legjelesebb betegek.

Badgastein ugyanis fűrdőváros, Európa egyik legnevezetesebbje, s a víz, melyből naponta ötmillió liter tör felszínre, sok bajra orvosság. III. Frigyes császár 1478-ban a lábsérülését

Végh Alpár Sándor író (balról) és Thöke István lóval is találkozott az Alpokban

kúrálta itt, s tán ennek híre hozta ide Paracelsust, aki hosszasan tanulmányozta Gastein bányáit, forrásait, fürdőit. Oly hosszán, hogy hat kötetre valót összeírt róluk 1526-ban.

Az aranyidőket az aranybányásztól számolják, aztán került elő némi ezüst is a föld mélyéből, de a legnagyobbat érték a klíma, a táj és

mindenekelőtt a víz maradt. Az a víz, mely fiatalít.

Mi erre a bizonyosság? Sziszi, vagyis Erzsébet megjelenése. Mert ő nagyon adott arra, hogy szépek lássák. És fiatalnak. De azoknak a vendégeknek is hosszú a sora, kik hosszú kort megélték: Ferenc József, Bismarck, Churchill, vagy az ismert alkotók kö-

zül Grillparzel és Thomas Mann.

A „sláger” az idén ismét a császárnő, akit épp száz éve gyilkolt meg Genfben Luchoni, az olasz anarchista. Az ő mítoszával vonzzák ide messze földről a vendégeket, akik jönnek és nem csalódnak. A Salzburg tartomány délkéleti részén fekvő városka élmény akkor is, ha lenéz rá a hegyekből az ember. Hát még ha megpróbálja a felhagyott aranybánya tárnáiban az izzasztó radonkúrát, mely páratlan hatású, s nemcsak a mozgásszervi bajokon és a Bechterew-kóron segít, de jeles sportolókat is „följavított” nagy versenyei előtt.

Remek sítérek vannak erre, tömördek fölvonóval. A lesiklópálya 11 kilométer hosszú, szintkülönbsége 1150 méter. Mi van még? Csönd. Mert erre este 10-től reggel 6-ig tilos autózni. Utána viszont érdemes beülni, és megnézni Lungaut, ezt a csaknem érintetlen tájat, ahol annyi sok hagyomány él elevenen. Aki elmegy egyszer oda, vissza fog térni, mert nem felejtí, amiben részesül.

Felkészítő tábor a bölcsészkaron

● **Munkatársunktól**

A Tehetségekért mozgalom szervezésében július 5-től 15-ig felvételi előkészítő tábort rendeznek a JATE bölcsészkarán. A kar minden tárgyából, vagyis magyarból, történelemből, idegen nyelvekből és filozófiából lesz felkészítés. A tábor önköltséges, a díj az ellátás mértékétől függ. Érdeklődni személyesen a mozgalom irodáján (Tisza Lajos körút 103.), vagy a 454-128-as illetve a 454-129-es telefonszámokon lehet.

Szegedi székhelyű értékpapírforgalmazó cég vállalkozói igazolvánnyal rendelkező szegedi ügynököket keres.

Jelentkezés írásban: 6701 Szeged, Pf.: 2084.